

Eilis Lawlor, Helen Kersley, Susan Steed (2009)

A BIT RICH: CALCULATING THE REAL VALUE TO SOCIETY OF DIFFERENT PROFESSIONS

London: New Economics Foundation. 42 strani.
ISBN 978-1-904882-69-5

Za začetek nekaj o meri, imenovani BDP. Robert Kennedy je pred nekaj več kot štiridesetimi leti o njem povedal tole:

Bruto domači proizvod vključuje onesnaževanje zraka in oglaševanje cigaret in [...] uničevanje sekvoj in izgubo naših naravnih čudes zaradi kaotičnega urbanega razraščanja. Ne upošteva pa zdravja naših otrok, kakovosti njihove izobrazbe ali radosti pri igranju [...] lepote naše poezije ali trdnosti naših zakonskih zvez [...] skratka, BDP meri vse, razen tistih stvari, zaradi katerih je življenje vredno živeti (New Economics Foundation 2009).

Leta 2009 je Evropska komisija izdala dokument z naslovom »BDP in naprej: Merjenje napredka v svetu, ki se spreminja« (Evropska komisija 2009). V dokumentu je zapisano: »BDP zlasti ne meri okoljske trajnosti ali socialne vključenosti, in ko se ga v analizah ter razpravah o politikah uporablja, je treba te omejitve upoštevati.« Z drugimi besedami: očitno je, da BDP ne more biti merilo trajnostnega razvoja družbe. Pravo vprašanje torej ni, koliko BDP-ja hočemo, temveč kakšen BDP potrebujemo. Za ponazoritev, kako velika je razlika med obema razumevanjema, podajam tale podatek: po eni izmed najnovejših raziskav je količina potrošnje (gonilo BDP-ja!) krepko preseгла zmožnost naravnih virov; da bi vzdrževali trenutno raven potrošnje v Evropi, potrebujemo več kot dvakratno količino obstoječe biološke zmogljivosti (*biocapacity*) ali 2,1 Zemelj (Simms *et al.* 2009).

Toliko o dolgoročni sistemski nevzdržnosti zdajšnje ekonomske logike. Ker pa sistemska raven nikoli ni zgolj abstraktna družbena nadstavba, temveč vzorec, ki se napaja iz vsakodnevnih interakcij na različnih ravneh družbe in med njimi, se lahko hitro

vprašamo – do kod segajo te očitne pomanjkljivosti v aktualnem ekonomskem dojemanju družbene realnosti? Kje vse si cilji ekonomske učinkovitosti in družbene pravičnosti nasprotujejo?

Publikacija *Malce bogati: Izračun resnične družbene vrednosti različnih poklicev*, ki jo je 14. decembra 2009 izdala organizacija *New Economics Foundation* (Lawlor *et al.* 2009), nam ponuja enega izmed odgovorov na to vprašanje na individualni ravni. Avtorice Eilis Lawlor, Helen Kersley in Susan Steed je zanimal neposreden družbeni učinek posameznega poklica.

Raziskava je za začetek izbrala šest poklicev tako iz zasebnega kot iz javnega sektorja. Trije sodijo med slabše plačane – čistilka v bolnišnici, delavec v obratu za reciklažo odpadkov in vzgojiteljica – trije pa med dobro plačane: bankir, direktor v oglaševalski industriji in davčni svetovalec.

Preden pogledamo konkretne podatke, je izjemno pomembno poudariti razliko med tradicionalnim ekonomskim dojemanjem vrednosti dela in »družbeno« vrednostjo dela. Zgodnejše teorije vrednosti dela so po mnenju avtoric publikacije namreč v strošku za opravilo storitev in izdelavo izdelkov prezrle stopnjo družbenega vpliva teh storitev in izdelkov. Takšne »eksternalije« je pogosto zelo težko določiti, a to še ne pomeni, da ne obstajajo in da ne vplivajo na vsakodnevno življenje ljudi.

Ker socialni in okoljski stroški niso pravilno vračunani, trg v preveliki meri proizvaja izdelke z izrazito negativnim socialnim in ekonomskim učinkom, npr. poceni potrošniško blago ali kompleksna finančna orodja. Po drugi strani pa je delo z izrazito družbeno vrednostjo premalo plačano (negovalke, socialni delavci). Z določitvijo socialne vrednosti poklica kot pomembnega merilnega družbenega instrumenta bi po mnenju avtoric publikacije lahko prepoznali prave spodbude za maksimizacijo socialne dodane vrednosti, zagotovili večji poudarek delu kot pa kapitalu in tudi pravičnejšo redistribucijo ekonomskih virov med delavci.

Torej – kakšni so rezultati? Investicijski bankirji iz Cityja, finančnega središča Londona, sodijo med najboljše plačane osebe v ekonomiji. Vendar pa so njihovi zasluži in dobički, ki jih ustvarjajo, obremenjeni z visokimi družbenimi stroški. Raziskava je ugotovila, da so investicijski bankirji ne toliko »proizvajalci blaginje«, ampak bolj uničevalci te blaginje, saj so visoko nagrajani (na leto dobijo

med 500.000 in 10 milijoni funtov) za to, da so pripeljali globalni finančni sistem na rob propada. Metodologija je upoštevala vrednost izgubljenega premoženja v času ekonomske in socialne krize na eni strani ter vrednost, ustvarjeno v 20-letni karieri investicijskega bankirja, na drugi. Rezultati? Vsak izmed najbolje plačnih investicijskih bankirjev je v vsakem letu svoje 20-letne kariere uničil 33,4 milijonov funtov vrednosti in z davki Veliki Britaniji prispeval 4,7 milijonov funtov. To pomeni, da investicijski bankirji z vsakim prisluženim funtom uničijo sedem funtov družbene vrednosti dela.

Tako za družino kot za družbo je delo vzgojiteljice pomembno. Vzgojitelji poleg zagotavljanja pomembnega socialnega servisa za družino omogočajo višji zaslužek partnerjem v družini, saj jim omogočajo, da se bolj posvetijo karieri. Družbeni učinki se prav tako kažejo v priložnostih za učenje, ki jih otroci dobijo zunaj družine. V izračunu družbenega učinka sta bila upoštevana povečanje zaslužka gospodinjstva zaradi možnosti uporabe otroškega varstva in ocena učinkov vzpostavitve univerzalnega javnega otroškega varstva. Na podlagi teh spremenljivk je rezultat pokazal, da vzgojitelji z vsakim prisluženim funtom prispevajo med 7 in 9,5 funtov dodatne družbene vrednosti.

Čeprav je delo direktorja v oglaševalski industriji statusno visoko ovrednoteno, pa je širši družbeni učinek njegovega dela stvar burnih razprav, saj lahko povzroča zadolženost kupcev, nestvarna pričakovanja, bedno samopodobo in stres. Avtorice publikacije ocenjujejo delež socialne in okoljske škode tudi s pretiranim potrošništvom, ki je neposredno povezano z oglaševanjem. Orientacijska vrednost za čezmerno potrošnjo je t. i. standard minimalnega prihodka (*minimum income standard* – MIS), ki ga je razvila Fundacija Josepha Rowntreeja. Analiza vpliva agencij za oglaševanje je upoštevala kombinacijo negativnih vidikov (okolje, debelost, duševno zdravje in zadolženost) ter pozitivnih plati (število zaposlenih, znesek pobranih davkov in možnost zaposlitve). Primerjava je pokazala, da delavec v oglaševalski industriji na leto sicer prisluži 370.156 funtov dobička, vendar po drugi strani ustvari okoli 1,2 milijona funtov stroškov. Avtorice publikacije menijo, da direktor v oglaševalski industriji, ki na leto zasluži med 50.000 in 12 milijoni funtov, z vsakim prisluženim funtom uniči 11 družbene vrednosti dela.

Čistilci v bolnišnici imajo v zdravstvenem sistemu zelo pomembno vlogo. Ne samo, da čistijo bolnišnice in skrbijo za ohranjanje higienskih standardov, ampak tudi pripomorejo k boljšemu javnemu zdravju. Pomembnost čistilcev v bolnišnici je velikokrat podcenjena. Metodološka osnova za končni izračun družbene koristi dela čistilca v bolnišnici temelji na oceni preprečevanja bolnišničnih okužb in skrbi za paciente. Tako je ocenjeno, da čistilec v bolnišnici z vsakim prisluženim funtom prispeva 10 funtov družbene vrednosti.

Za pravilno ocenjevanje davka, ki ga je treba plačati, je potrebno specializirano znanje, ki velikokrat zahteva strokovno pomoč. Vendar pa je temeljni namen nekaterih dobro plačanih davčnih svetovalcev pomagati podjetju, da plača čim manj davkov. Avtorice publikacije so ugotovile, da so pozitivni družbeni učinki takšnega dela zanemarljivi. Vsak funt, ki se je izognil davkariji, bi lahko šel v kadrovske investicije v podjetju. V publikaciji je raziskano, kako bi lahko bili ti izgubljeni zneski bolje porabljeni. Primerjava izgubljenih davčnih prihodkov in plač davčnih svetovalcev, ki na leto zaslužijo med 75.000 in 200.000 funti, je pokazala, da davčni svetovalci na vsak prislužen funt uničijo 47 funtov družbene vrednosti.

Delavci v reciklaži predelujejo odpadke. Izpusti ogljika so zaradi reciklaže občutno manjši. Ob upoštevanju nadaljnje širitve tega sektorja in ocene učinkovitosti samega postopka recikliranja na podlagi rezultatov analize življenjskega cikla (*Life Cycle Analysis*)¹ je treba imeti v mislih tudi družbeno vrednost vnovične uporabe izdelkov. Vse to so raziskovalke iz Sklada za novo gospodarstvo vključile v svoj ekonomski model in izračunale, da je skupna vrednost delavca v reciklaži odpadkov 171.941,39 funtov na leto. Če vemo, da je povprečna plača takšnega delavca 13.650 funtov na leto, potem delavec v reciklaži z vsakim prisluženim funtom prispeva 12 funtov družbene vrednosti.

Na prvi pogled se zdi, da je publikacija *Malce bogati: Izračun resnične družbene vrednosti različnih poklicev* pri merjenju družbene dodatne vrednosti dela, pa tudi pri ugotavljanju, da so recimo čistilci v bolnišnicah veliko bolj družbeno koristni kot bankirji

¹ Več o analizi življenjskega cikla lahko preberete na: http://en.wikipedia.org/wiki/Life_cycle_assessment (3. 1. 2010).

iz Citya, provokativna. Toda, ali ni takšna interpretacija tega dokumenta zgolj še eno znamenje vladavine linearnega ekonometričnega razmišljanja ali, kakor pravi Mohammad Yunus, Nobelov nagrajenec za mir leta 2006, »enodimenzionalnosti« obstoječe gospodarske strukture (STA 2009)?

Na zadnjih razvojnih dnevih v Stockholmu, ki so se odprli 22. oktobra 2009, je Rajendra Pachauri, predsednik Medvladnega odbora za podnebne spremembe in Nobelov nagrajenec za mir leta 2007, z besedami Mahatme Gandhija povedal: »Hitrost ni pomembna, če gremo v napačno smer« (*ibid.*). In prav to je, če malce zlorabimo tradicionalni ekonomski izraz, »dodana vrednost« tega besedila – zavedanje, da je pot malikovanja nenehne rasti napačna in z veliko preveč negativnimi stranskimi učinki.

Goran Lukić

VIRI

- Evropska komisija (2009), Sporočilo evropske komisije evropskemu svetu in evropskemu parlamentu. BDP in več. Merjenje napredka v svetu, ki se spreminja, 20. 8. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0433:fin:sl:pdf> (3. 1. 2010).
- LAWLOR, E., KERSLEY, H., STEED, S. (2009), *A Bit Rich: Calculating the real value to society of different professions*. London: New Economics Foundation. http://www.neweconomics.org/sites/neweconomics.org/files/A_Bit_Rich.pdf (20. 12. 2009).
- New Economics Foundation (2009), National Accounts of Well-being, 24. 1. http://www.neweconomics.org/sites/neweconomics.org/files/National_Accounts_of_Well-being_1.pdf (4. 1. 2010).
- SIMMS, A., JOHNSON, V., EDWARDS, M. (2009), *Other worlds are Possible*. The sixth report from the Working Group on Climate Change and Development. London: international institute for Environment and Development. http://www.neweconomics.org/sites/neweconomics.org/files/Other_worlds_are_possible_0.pdf (3. 1. 2009).
- STA (2009), Gospodarska kriza naj ne zavre razvojne pomoči, 22. 10. <http://kr-og.sta.si/2009/10/2610/> (4. 1. 2010).